

УДК 352/353:330.341.1](477.42)

С. А. ГОРБЛЮК,
аспірант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

СТАН ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано сучасний стан формування регіональної інноваційної системи Житомирської області. З'ясовано рівень впливу регіональних органів публічної влади на інноваційні процеси в області, зокрема здійснено аналіз заходів інноваційного розвитку, які визначені в чинних програмних документах регіону. Встановлено характеристики функціонування науково-освітньої підсистеми регіональної інноваційної системи, яка відіграє важливу роль через проведення науково-дослідницької діяльності, отримання нових знань та формування професійних компетентностей усіх учасників інноваційного процесу. Розкрито основні ознаки поширення інноваційного підприємництва в економіці області та рівень розвитку інфраструктури підтримки процесів розробки та впровадження інновацій. Узагальнено особливості формування регіональної інноваційної системи Житомирської області в розрізі її підсистем. Запропоновано заходи, спрямовані на практичне запровадження Концепції розвитку інноваційної системи в Житомирській області.

Ключові слова: регіональна інноваційна система, інноваційна система Житомирської області, інноваційний розвиток регіону, інноваційна інфраструктура, регіональні органи публічної влади.

S. A. HORBLIUK,

Post-graduate student, Chair of the regional administration, local self-government and city management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

STATUS AND DIRECTIONS OF FORMATION OF THE REGIONAL INNOVATIVE SYSTEM IN ZHYTOMYR OBLAST: MANAGERIAL ASPECT

The article analyses the existing state of formation of the regional innovative system in Zhytomyr oblast. It clarifies the level of influence of the regional public authorities on the innovation processes in the oblast and in particular analyzes the innovative development measures, which are defined in the effective policy documents of the region. It established the characteristics of the functioning of scientific and educational subsystem of the regional innovative system which is important by the way of carrying out research activities, acquiring new knowledge and formation of professional competences of all participants of innovative process. It outlines the essential features of the distribution of innovative entrepreneurship in the oblast economy and the level of development of the infrastructure supporting the processes of innovation development and implementation. It summarizes the features of forming of the regional innovation system in Zhytomyr oblast in view of its subsystems. The article proposes the activities aimed at practical implementation of the Concept of Innovative System Development in Zhytomyr oblast.

Key words: regional innovation system, innovation system of Zhytomyr region, innovation regional development, innovation infrastructure, regional public authorities.

С. А. ГОРБЛЮК,

аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоуправління и управління городом, Національна академія державного управління при Президенті України

СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ЖИТОМИРСКОЙ ОБЛАСТИ: УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье проанализировано современное состояние формирования региональной инновационной системы Житомирской области. Выяснен уровень влияния региональных органов публичной власти на инновационные процессы в области, в частности осуществлен анализ мер инновационного развития, определенных в действующих программных документах региона. Установлены характеристики функционирования научно-образовательной подсистемы региональной инновационной системы, которая играет важную роль посредством научно-исследовательской деятельности, получения новых знаний и формирования профессиональных компетенций всех участников инновационного процесса. Раскрыты основные признаки распространения инновационного предпринимательства в экономике области и степень развития инфраструктуры поддержки процессов разработки и внедрения инноваций. Обобщены особенности формирования региональной инновационной системы Житомирской

© Горблюк С. А., 2016

области в разрезе ее подсистем. Предложены меры, направленные на практическое внедрение Концепции развития инновационной системы в Житомирской области.

Ключевые слова: региональная инновационная система, инновационная система Житомирской области, инновационное развитие региона, инновационная инфраструктура, региональные органы публичной власти.

Постановка проблеми. Житомирська область за економічним спрямуванням належить до промислово-аграрних регіонів України. Завдяки значним запасам лісів, корисних копалин у безпосередній близькості від залізниць та автомобільних шляхів, розвиненій магістральній транспортній інфраструктурі та вдалому розміщенню Житомирщина має значні можливості для економічного зростання. Однак у реальності область не демонструє високих показників розвитку. Порівняно з регіонами-сусідами та регіонами подібного типу в Житомирській області нижчий показник ВРП на душу населення, значно менші за середньодержавний рівень обсяги капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, існують серйозні проблеми на ринку праці, доходи її жителів невисокі. Основними недоліками в економіці регіону є застарілі технології виробництва, недостатній рівень капіталовкладень, значна енергоємність виробництва і відносно невелика частка продукції з високою доданою вартістю. При цьому інноваційні процеси не набули значного поширення на території області. Водночас відомо, що в сучасному світі досягти високих економічних темпів неможливо без інновацій.

Виходячи з цього від формування успішної регіональної інноваційної системи (РІС) залежить майбутнє регіону, який або розвиватиметься в напрямі економіки знань, або опиниться на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу. Викладене вище актуалізує необхідність дослідження стану та перспектив формування РІС як в усіх регіонах України, так і в Житомирській області зокрема.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми формування інноваційних систем на регіональному рівні України досліджують М.Буняк, І.Дегтярьова, В.Пономаренко, О.Федірко, Л.Федулова, Л.Шаповалова, Л.Яремко та інші науковці, які зробили вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних положень з відповідної тематики. Втім, вітчизняна теорія не дає вичерпних відповідей на питання про поточний стан та напрями формування інноваційних систем регіонів України в сучасних умовах, а також роль у цьому процесі та можливі дії регіональних органів публічної влади, що негативно позначається на кінцевих результатах їх діяльності, спрямованої на інноваційний розвиток території. Як наслідок існує потреба в такому дослідженні на прикладі конкретного регіону.

Формулювання цілей (мети) статті. Мета статті – визначення стану та напрямів формування РІС Житомирської області, особливостей відповідного впливу регіональних органів публічної влади на регіональні інноваційні процеси та розробка на цій основі пропозицій щодо її подальшого формування.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. РІС – це складна, відкрита, динамічна, соціально-економічна система, що включає розташовані в межах регіону підприємства, установи, організації, окремих фізичних осіб, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які активно та цілеспрямовано взаємодіють у сфері створення, розповсюдження, використання нових знань і технологій, виробництва інноваційної продукції та послуг [3, с. 142–143].

Беручи до уваги, що інноваційність є визначальною характеристикою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та всіх суспільних процесів, РІС повинна забезпечувати не лише становлення економіки, що базується на знаннях, а й конкурентні переваги регіону в глобальному інноваційному процесі.

Важливим аспектом у дослідженні формування РІС Житомирської області є аналіз її структурних елементів та взаємозв'язків між ними. Як зазначено в [2, с. 186], будь-яка РІС включає 4 основні підсистеми: організаційно-координаційну, науково-освітню, підприємницьку та інфраструктурну. Розглянемо функціонування в Житомирській області кожної з них.

До організаційно-координаційної підсистеми РІС належать органи публічної влади – органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Місцевими органами державної виконавчої влади в області є Житомирська обласна державна адміністрація та 23 районні державні адміністрації. Органи місцевого самоврядування в області представлені Житомирською обласною радою, 25 районними радами (у тому числі двома районними у м. Житомирі), 15 міськими, 40 селищними та 579 сільськими радами [19, с. 12].

За реалізацію інноваційної політики в області відповідає управління освіти і науки облдержадміністрації, серед основних завдань якого вказана участь у забезпеченні реалізації державної політики у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності [12]. Проте у складі цього управління відсутній профільний структурний підрозділ, функціями якого є формування та реалізація інноваційної політики. Натомість у складі департаменту економічного розвитку, торгівлі та міжнародного співробітництва облдержадміністрації функціонує відділ інвестиційно-інноваційної діяльності та зовнішніх зносин управління інвестиційно-інноваційної діяльності, зовнішніх зносин, адміністративно-дозвільної діяльності та розвитку підприємства, на який покладається організаційне забезпечення виконання нормативно-правових актів з питань інноваційної діяльності, розробка проектів програм та заходів, спрямованих на підвищення рівня інноваційного розвитку підприємств та організацій області [11]. Водночас управління агропромислового розвитку та управління промисловості, розвитку інфраструктури та туризму облдержадміністрації орієнтують діяльність на вирішення питань інноваційного розвитку підприємств свого спрямування.

Взаємодія суб'єктів організаційно-координаційної підсистеми є визначальною для формування РІС, адже вони забезпечують цільову орієнтацію на функціонування всієї інноваційної системи регіону, організують спільне визначення цілей та заходів, пріоритетів і загалом стратегії її розвитку.

Варто зазначити, що Житомирська область стала першою з областей, де в 2006–2007 рр. було розроблено проект Концепції розвитку регіональної інноваційної системи Житомирської області [16]. В ній було наведено перелік завдань для досягнення поставленої мети концепції – визначення організаційних, фінансових та правових засад створення в Житомирській області єдиної інноваційної системи. Однак розроблений проект Концепції не був затверджений обласною радою, тому визначені в ньому положення не були реалізовані.

Нині плановим документом найвищого рівня в області є Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 р., затверджена рішенням обласної ради від 19 березня 2015 р. № 1403 [19]. Визначені в Стратегії цілі та завдання спрямовані на досягнення сформованого стратегічного бачення розвитку майбутнього області виходячи з того, що Житомирщина – промислово-аграрний регіон, що демонструє сталий економічний розвиток, зростання багатогалузевої промисловості та сільського господарства, посилення конкурентних позицій; регіон з безпечними умовами проживання, в якому кожна територіальна громада матиме умови для розвитку та підвищення стандартів життя. На інноваційне зростання області спрямовані окремі операційні цілі Стратегії, зокрема зміцнення інноваційного потенціалу промислового сектору, розбудова потенціалу для розроблення нових видів продукції, створення умов для стійкого розвитку економіки регіону, технологічне переоснащення діючих та створення високотехнологічних нових підприємств виробництва і переробки сільгосппродукції та ін.

Стратегія є основою для уточнення діючих і розроблення нових регіональних та місцевих галузевих програм, щорічних програм економічного і соціального розвитку територій. Незважаючи на те, що в жодному чинному програмному документі області не вживається поняття РІС, успішна реалізація окремих заходів справлятиме певний позитивний, хоча і фрагментарний, вплив на її формування. Зокрема, аналізуючи визначені заходи інноваційного розвитку в Плані заходів на 2015–2017 рр. з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області [10], в галузевих та щорічних програмах розвитку [5; 13–15] варто виділити заплановані дії регіональних органів публічної влади щодо підтримки:

- створення суб'єктів інноваційної інфраструктури, зокрема інноваційних бізнес-інкубаторів у вищих навчальних закладах, індустріальних парків, бізнес-центру та інноваційного консалтингового центру;

- популяризації інноваційного потенціалу області шляхом проведення виставково-ярмаркових та презентаційних заходів, створення інформаційних матеріалів і каталогу інноваційних пропозицій;

- підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня кадрів сфери підприємництва через проведення семінарів, навчань, тренінгів, круглих столів тощо із суб'єктами малого і середнього бізнесу щодо здійснення інноваційної та науково-технічної діяльності, просування їх продукції і технологій на регіональні та зовнішні ринки;

- розвитку органічного виробництва в сільському господарстві (область є першою в Україні, яка на рівні обласної програми підтвердила важливість та необхідність його впровадження).

Разом з тим викликає занепокоєння фінансування окремих із зазначених заходів, особливо тих, які передбачені в Плані заходів на 2015–2017 рр. з реалізації Стратегії розвитку області і залежать від конкурсного відбору проектних ідей, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів секторальної підтримки ЄС у 2016 р.

Науково-освітня підсистема РІС відіграє важливу роль в інноваційних процесах через проведення науково-дослідницької діяльності, отримання нових знань та формування професійних компетентностей усіх учасників інноваційного процесу. Так, згідно з інформацією управління освіти та науки облдержадміністрації, в Житомирській області функціонує 34 вищих навчальних заклади та відокремлених структурних підрозділи: 3 університети, 2 інститути, 8 відокремлених структурних підрозділів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та 21 вищий навчальний заклад I–II рівнів акредитації (коледжі, технікуми, училища). У вищих навчальних закладах області навчається понад 33 тис. студентів, з них більш як 20 тис. осіб – у ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Здійснюється підготовка за 162 спеціальностями переважно агроекологічного, технологічного та педагогічного спрямування.

Провідне місце в системі вищої освіти області займають державні вищі навчальні заклади, зокрема Житомирський національний агроекологічний університет (ЖНАЕУ), Житомирський державний технологічний університет (ЖДТУ), Житомирський державний університет імені Івана Франка (ЖДУ ім. І.Франка), де зосереджений основний науково-дослідний потенціал регіону.

Серед складових елементів системи наукової діяльності та інноваційного розвитку ЖНАЕУ варто виділити науково-дослідний інститут регіональних екологічних проблем та 5 науково-інноваційних інститутів (інститут економіки і агробізнесу; інститут агротехнологій та землеустрою; інститут тваринництва та ветеринарії; інститут екології та лісу; інститут механізації агропромислового виробництва та енергоефективності).

На базі ЖНАЕУ створені інноваційні центри, зокрема: Поліський центр органічного виробництва (стимулювання розвитку органічного виробництва в регіоні), Поліський центр розвитку сільських територій (реалізація завдань, визначених проектом соціально-економічного розвитку сільських територій “Рідне село”), Поліський центр еколого-енергетичних технологій (проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у сфері виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива; створення системи моніторингу виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на території Полісся; проведення досліджень потенціалу території Полісся щодо розміщення об'єктів відновлюваної енергетики; обґрунтування екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарських енергетичних культур та розміщення виробництва з їх перероблення, зокрема в зоні радіоактивного забруднення) [8].

Значний науково-дослідний та інтелектуальний потенціал має ЖДТУ. За роки існування навчального закладу отримано понад 120 патентів України на винаходи, а також інші об'єкти інтелектуальної власності. У складі університету функціонує науково-дослідний сектор. Науко-

ві дослідження проводяться у створених лабораторіях. В університеті функціонують наукові підрозділи за напрямками: “Сучасні технології обробки конструкційних матеріалів; технології відновлення деталей машин; прогресивні різальні інструменти”, “Прецизійні автоматизовані засоби та методи вимірювання механічних величин”, “Комп’ютерна математика та оптимізація обчислень”, “Напівпровідникова оптоелектроніка”, “Робототехнічні системи автоматизації технологічних процесів”, “Радіотехніка, радіоелектронні апарати та телекомунікації”, “Радіаційна екологія лісових екосистем”, “Гірництво”, “Економічні науки. Кількісні методи в економіці. Економіка підприємства та управління виробництвом” та “Облік і аудит. Фінанси та кредит”.

Разом з тим у ЖДУ ім. І.Франка створений інноваційний центр, який відповідно до покладених на нього завдань:

- опікується банком цінних ідей, новітніх розробок і винаходів;
- здійснює оцінку комерційного потенціалу винаходу або наукової розробки;
- розробляє і реалізує план просування наукової продукції на ринок;
- забезпечує продаж об’єктів інтелектуальної власності;
- допомагає сформувати науково-дослідницький контур, зорієнтований на ефективну технічну дієвість університетської науки [7].

За даними Головного управління статистики, в Житомирській області в 2015 р. виконання наукових та науково-технічних робіт університетами області було забезпечено на суму понад 19,5 млн грн, у тому числі: фундаментальних досліджень здійснено на суму 5,7 млн грн, прикладних досліджень – на суму 4,8 млн грн, науково-технічних розробок – на суму 5,5 млн грн, науково-технічних послуг надано на суму 3,5 млн грн. Основна частина робіт за галузями наук стосується сільськогосподарських (57,3%) і технічних (28,8%). Кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт в області за 2015 р. становила 266 працівників основної діяльності, з них 136 дослідників та 30 техніків [18, с. 66–68].

Однак більшість досліджень учених області не має практичного значення, адже їх тематика не відповідає потребам бізнесу та загалом стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку області.

Підприємницька підсистема РІС передбачає безпосередньо виробництво інновацій (товарів і послуг), їх просування та реалізацію. За даними Головного управління статистики, в Житомирській області, в 2015 р. інноваційну діяльність у промисловості здійснювали 28 підприємств, або 15,5% від обстежених промислових підприємств (рис. 1). Цей показник є нижчим за середній по Україні, який становить 17,3%.

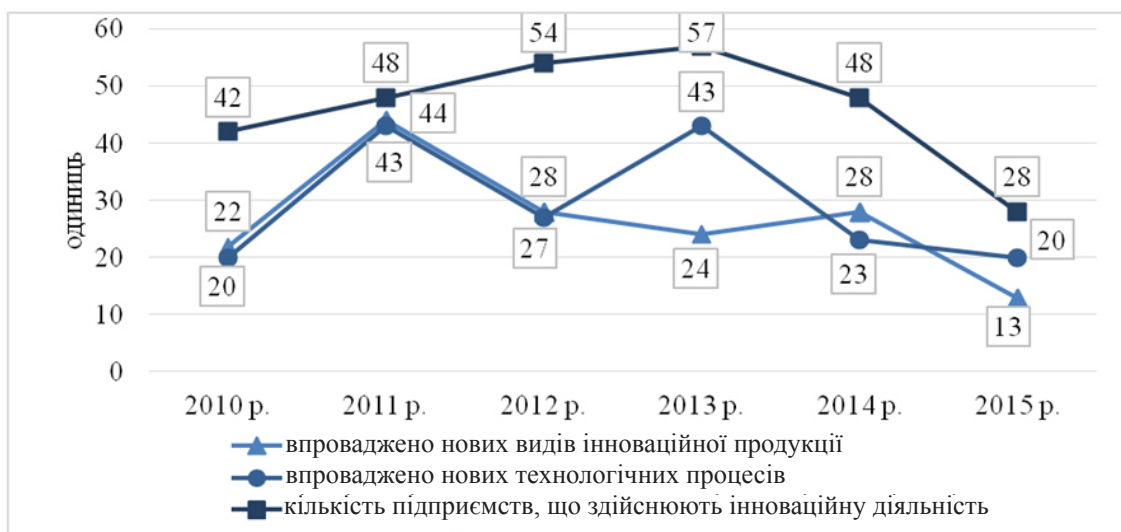

Рис. 1. Динаміка зміни основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств Житомирської області

Аналіз основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств області свідчить, що за останні роки відбулося поступове зниження показників щодо кількості підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, а також упровадження нових видів інноваційної продукції та нових технологічних процесів. Це відповідає тенденціям, що спостерігаються в середньому по Україні. Крім негативного впливу макроекономічних факторів, відсутності на державному рівні дієвої системи стимулювання розвитку науково-технологічної та інноваційної сфери, на цю ситуацію вплинули недостатність фінансових ресурсів у підприємницького сектору для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок і низька активність вітчизняних та іноземних інвесторів щодо розвитку інноваційної сфери області.

З огляду на це в 2015 р. вказані показники інноваційної діяльності Житомирської області мають найнижчі значення (впроваджено 20 технологічних процесів і 13 нових видів інноваційної діяльності), починаючи з 2010 р. Серед інноваційно-активних підприємств у 2015 р. 90% припадало на підприємства переробної промисловості, де найбільші частки становили виробництво харчової продукції та виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції. Традиційно більшість інноваційно-активних підприємств розміщена в обласному центрі (35,7%) та інших містах обласного значення (28,6%).

Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції області у 2015 р. становила 1,7%, що є одним з найгірших показників серед регіонів держави [1].

Варто зазначити, що окремі види продукції та цілі галузі, традиційні для Житомирської області, не знаходять застосування в новій економічній ситуації і постійно скорочуються, зокрема видобуток торфу та виробництво торфобрикетів, окремі види продукції машинобудування, харчової та легкої промисловості. Окремі види продукції після суттєвого спаду виробництва протягом останніх років демонструють закріплення на певному рівні, який тримається і впродовж кризових років, як, наприклад, молокопереробна галузь, також спостерігається певний прогрес порівняно з минулим періодом у добувній промисловості. Водночас високі темпи розвитку таких інноваційно-активних галузей, як виробництво хімічних речовин і фармацевтичних препаратів, можуть істотно вплинути на структуру промислового виробництва найближчих років.

Аналіз ситуації щодо інноваційної діяльності в аграрній галузі Житомирської області ускладнений практичною відсутністю офіційної інформації про стан, характер та особливості такої діяльності. Адже всупереч рекомендаціям Євростату та ОЕСР щодо збирання та аналізу даних про інновації не аналізуються статистичні одиниці, в яких основним видом діяльності є сільське господарство.

Інноваційна активність підприємств аграрного сектору області в рослинництві пов'язана з упровадженням нових технологій вирощування агрокультур, систем обробітку ґрунтів, технологій зберігання виробленої продукції. Так, все більшої популярності в області набувають технології “нульового” обробітку ґрунтів, “точного” землеробства, системи паралельного водіння агротехніки та внесення добрив для захисту рослин, яке базується на GPS-навігації. У тваринництві комплексні інновації можуть дозволити собі лише агропромислові інтегровані формування (агрохолдинги) або фінансово стійкі господарства. Основна ж кількість підприємств сільського господарства вимушена орієнтуватися на поелементне вдосконалення технологій виробництва та зберігання продукції, що пов'язане зі зміною кількості й параметрів робочих операцій та підвищенням їх якості [4].

Інноваційним напрямом розвитку сільського господарства в Житомирській області є впровадження органічного виробництва, що потребує відповідного наукового та освітнього забезпечення, змін у структурній та функціональній організації управління аграрною сферою. У регіоні органічне виробництво здійснює низка аграрних підприємств, більшість з яких зосереджена в Новоград-Волинському районі. Найбільший досвід у веденні органічного виробни-

цтва має ПП “Галекс-Агро”, яке засноване в 2008 р. та бере участь у швейцарсько-українському проекті “Розвиток органічного ринку в Україні, 2012–2016 рр.”. Діяльність у рамках проекту спрямована на розширення посівних площ під органічними орними культурами та вжиття заходів щодо покращання якості та збільшення обсягів торгівлі молочною продукцією в Україні. Вся продукція сертифікована Інститутом екологічного маркетингу (Швейцарія), схвалена як “Органічна” та відповідає вимогам стандарту Біо Свісс. Діяльність підприємства перебуває під контролем ТОВ “Органік стандарт” та сертифікована згідно з вимогами, викладеними в Постанові Ради ЄС № 834/2007 та № 889/2008. У 2014 р. в області почав працювати перший в Україні інноваційний комплекс з виробництва сертифікованої органічної молочної продукції, побудований ТОВ “Органік мілк” [9].

Понад половина загального обсягу валової доданої вартості Житомирської області створюється в процесі надання послуг. Загалом інноваційна діяльність у сфері послуг має певні відмінності порівняно з іншими галузями економіки. Зокрема, суб’єкти господарювання у сфері послуг більше схильні до нетехнологічних інновацій. Серед підприємств сфери послуг Житомирської області, як і в цілому по Україні, інноваційною активністю відрізнялися суб’єкти ІТ, фінансового сектора, сфери маркетингу, транспортної та складської логістики тощо.

Інфраструктурна підсистема РІС передбачає трансфер та комерціалізацію інновацій (їх доведення від стадії ідеї до стадії готового продукту), а також надання різних видів підтримки процесу розробки та впровадження інновацій. За даними Департаменту економічного розвитку, торгівлі та міжнародного співробітництва Житомирської обласної державної адміністрації, на 1 квітня 2016 р. в області зареєстровані такі суб’єкти підтримки бізнесу: 3 бізнес-центри, 1 бізнес-інкубатор, 15 інвестиційних фондів, фонд підтримки підприємництва, 36 фінансово-кредитних установ, 266 інформаційно-консультаційних установ, 93 страхові компанії, 119 громадських об’єднань підприємців, асоціацій. Однак більшість з них не демонструє активну діяльність та не справляє помітного впливу на інноваційні процеси в регіоні [6].

Варто зазначити, що відповідно до ст. 19 Закону України “Про засади державної регіональної політики”, Постанови Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 258 “Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку” рішенням Житомирської обласної ради від 21 липня 2016 р. № 321 та розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 16 серпня 2016 р. № 259 засновано установу “Агенція регіонального розвитку Житомирської області” з метою соціально-економічного розвитку, формування інвестиційної привабливості та залучення інвестицій в економіку області [17].

Сприяє розвитку підприємництва, інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних промислової, фінансової і торговельної інфраструктур Житомирська торгово-промислова палата. Координаційно-організаційні функції щодо реалізації державної інформаційної політики у сфері наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності виконує в області ДП “Житомирський державний центр науки, інновацій та інформатизації”.

Створенню сучасних і високотехнологічних виробництв у регіоні мають сприяти індустриальні парки. Так, на території області з 2014 р. функціонує індустриальний парк “Коростень” площею 42,2 га. Також триває робота щодо облаштування у м. Житомирі індустриального парку “ZHUTOMYR-EAST” площею 24,7 га.

У розвиток інноваційної інфраструктури в області роблять внесок найбільші регіональні вищі навчальні заклади. Так, з метою забезпечення розвитку органічного землеробства на інноваційній основі на базі ЖНАЕУ, як уже зазначалося, сформовано Поліський центр органічного виробництва “Полісся Органік”, який об’єднує зусилля наукових, освітніх установ, виробничих підприємств, розміщених у Поліському регіоні (діяльність центру поширюється на Волинську, Житомирську, Рівненську та Чернігівську області). Міжнародною сертифікаційною компанією Peterson Control Union сертифіковано за стандартами ЄС у сфері органічного виробництва частину дослідного поля університету, що відкриває широкі можливості для адаптації передових світових технологій у цій галузі [8; 9].

На базі ЖДТУ з 2013 р. функціонує офіс з трансферу технологій. У 2015 р. науковці взяли участь у проєкті “Інтернет – біржа промислової власності” на базі філії “Українського центру інноватики та патентно-інформаційних послуг”. З метою пошуку потенційних шляхів налагодження контактів з учасниками сфери інтелектуальної власності, впровадження розробок, комерціалізації проєктів науковці ЖДТУ розмістили для демонстрації інформацію про об’єкти інтелектуальної власності (10 ОПВ) на сайті Державного підприємства “Український інститут промислової власності”; 7 інноваційних проєктів ЖДТУ включені до бази даних корпоративної інформаційної системи “Суб’єкти інноваційної діяльності”, яка охоплює всі обласні центри науки, інновацій та інформатизації. 42 інноваційні розробки ЖДТУ увійшли до оновленого електронного каталогу “Житомирщина інноваційна”, 14 інвестиційних пропозицій ЖДТУ подані до департаменту економічного розвитку Житомирської міської ради [20].

Відповідно до наказу Міністерства освіти та науки України від 15 вересня 2015 р. № 933 “Про реорганізацію Державного підприємства “Житомирський державний центр науково-технічної інформації та інновацій” на базі ЖДТУ створено бізнес-інноваційний центр як структурний підрозділ університету. З метою реалізації наукових та науково-технічних розробок для потреб оборонно-промислового комплексу державному концерну “Укроборонпром” науковці факультетів інформаційно-комп’ютерних технологій та інженерної механіки ЖДТУ передали 25 перспективних розробок.

Для комерціалізації наукових розробок наказом № 27 Міністерства освіти і науки України від 17 січня 2004 р. на базі ЖДУ ім. І.Франка створено Навчально-науково-виробничий комплекс спільно з ПАТ “Електровимірювач” (м. Житомир) [7].

З метою ознайомлення з результатами наукових досліджень та обміну практичним досвідом, сприяння розвитку інноваційної діяльності через упровадження інноваційних розробок, трансферу технологій в університетах області систематично відбуваються наукові конференції та семінари. Серед проведених у 2015 р. заходів варто виділити:

- міжнародну науково-практичну конференцію “Органічне виробництво і продовольча безпека” (ЖНАЕУ);
- всеукраїнську науково-практичну on-line конференцію аспірантів, молодих учених та студентів “Інновації в економіці” (ЖДТУ);
- міжнародну науково-практичну конференцію “Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України” (ЖНАЕУ);
- міжнародну науково-практичну конференцію “Інноваційний розвиток АПК України: проблеми та їх вирішення” (ЖНАЕУ).

Таким чином, характеризуючи РІС Житомирської області, в розрізі її підсистем можна виділити такі особливості (рис. 2).

Незважаючи на те, що в Житомирській області сформовано основні підсистеми РІС, суттєвою проблемою залишається забезпечення системних взаємозв’язків між ними. З цього випливає, що без активної постійної взаємодії організаційно-координаційної, науково-освітньої, підприємницької та інфраструктурної підсистем інноваційної системи регіону неможливе її успішне функціонування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, відхід від затвердження і реалізації Концепції розвитку РІС Житомирської області, проєкт якої був розроблений ще 10 років тому, був невиправданим з огляду на наявний інноваційний потенціал території, існуючі негативні тенденції до зниження інноваційної активності підприємств, які загалом стримують економічне зростання та ставлять під загрозу сталий розвиток регіону в цілому.

Зважаючи на ситуацію, що склалася в Житомирській області в напрямі інноваційного розвитку, вважаємо за доцільне практичне запровадження Концепції розвитку РІС на основі:

- розширення спектру заходів, спрямованих на підтримку співпраці регіональних органів публічної влади, вищих навчальних закладів, суб’єктів інноваційного підприємництва та громадськості;

Рис. 2. Особливості формування РІС Житомирської області в розрізі її підсистем

- діяльності новоствореної Агенції регіонального розвитку Житомирської області як координаційного центру з вироблення та реалізації політики інноваційного розвитку території та посилення взаємодії суб'єктів РІС;
- розвитку мережі індустріальних парків, бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інвестиційних фондів тощо, спрямованих на реалізацію інноваційного потенціалу області;
- створення та підвищення ефективності вже існуючих інноваційних центрів при державних університетах області для продукування інновацій, а також інноваційних бізнес-інкубаторів для сприяння розвитку малого і середнього бізнесу в інноваційній сфері;
- заснування інформаційно-пошукової системи, яка міститиме нормативну, науково-технічну, патентну та економічну інформацію, необхідну для провадження інноваційної діяльності;
- підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня кадрів сфери підприємництва в напрямі їх обізнаності щодо здійснення інноваційної діяльності;
- формування платформи для діалогу між суб'єктами підприємницької діяльності і освітніми закладами області з метою підготовки фахівців високого рівня та їх подальшого працевлаштування;
- активізація суб'єктами РІС діяльності щодо розвитку інноваційної культури в суспільстві та популяризації інноваційної діяльності.

Разом з тим, розробляючи шляхи формування успішної інноваційної системи регіону, важливо звернути увагу на активне впровадження передового досвіду функціонування РІС у розвинених державах, що є перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головне управління статистики у Житомирській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zt.ukrstat.gov.ua>
2. Горблюк С. А. Структурно-функціональна модель регіональної інноваційної системи / С. А. Горблюк // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Львів. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2015. – № 45. – С. 183–190.
3. Горблюк С. А. Сутність та ключові характеристики регіональної інноваційної системи / С. А. Горблюк // Вісн. НАДУ. – 2014. – № 3. – С. 137–144.
4. Кащук К. М. Перспективи провайдингу органічної продукції сільськогосподарських підприємств Житомирської області [Електронний ресурс] / К. М. Кащук ; Житомир. нац. агро-еколог. ун-т. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/11931/1/22.pdf>
5. Комплексна програма розвитку малого і середнього підприємництва у Житомирській області на 2015–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/oblasni-galuzevi-programu/Progr-roz-ky-mal-ta-ser-biznesy.pdf>
6. Офіційний веб-сайт Департаменту економічного розвитку, торгівлі та міжнародного співробітництва Житомирської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy-zt.gov.ua>
7. Офіційний веб-сайт Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zu.edu.ua>
8. Офіційний веб-сайт Житомирського національного агроекологічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.znau.edu.ua>
9. Офіційний веб-сайт Поліського центру органічного виробництва “Полісся Органік” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic.znau.edu.ua>
10. План заходів на 2015–2017 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/strategia_rozvtuky/plan%20realizacii.pdf
11. Положення про департамент економічного розвитку, торгівлі та міжнародного співробітництва Житомирської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oda.zt.gov.ua/images/administracia/polozhennya_pro_str_pidrozd/pologeniya_ekonomichnogo-rozvitku.pdf
12. Положення про управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oda.zt.gov.ua/images/administracia/polozhennya_pro_str_pidrozd/pologeniya_osviti-i-nauki.pdf
13. Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://economy-zt.gov.ua/files/e-region/2016/programa_soc_econ_rozv_2016.pdf
14. Програма залучення інвестицій в економіку Житомирської області на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/oblasni-galuzevi-programu/programa-zaluchennya-investicij-v-ekonomiku-zhitomirskoi-oblasti-na-2016-2020-roki.pdf>
15. Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://agroprom.zt.gov.ua/images/pdf/prog_1.pdf
16. Проект Концепції розвитку регіональної інноваційної системи Житомирської області [Електронний ресурс] / Голов. упр. економіки Житомир. обл. держ. адміністрації. – Режим доступу : <http://edportal.net/referaty/raznoe/662451>

17. Розпорядження голови обласної державної адміністрації № 259 від 16.08.2016 “Про заснування установи “Агенція регіонального розвитку Житомирської області” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oda.zt.gov.ua/rozporyadzhennya-%E2%84%96-259-vid-16.08.2016.html>.
18. Соціально-економічне становище Житомирської області за січень-березень 2016 року : стат. бюл. – Житомир : Головне упр. статистики у Житомир. області, 2016. – 75 с.
19. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/strategia_rozvytky/strategia_2020.pdf
20. Узагальнена інформація щодо наукової та науково-технічної діяльності університету [Електронний ресурс] / Житомир. держ. технолог. ун-т. – Режим доступу : https://ztu.edu.ua/ua/science/files/science2015_zvit.pdf.

REFERENCES

1. Holovne upravlinnya statystyky u Zhytomys'kiy oblasti [Online], available at: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua>
2. Horblyuk S.A. (2015), Strukturno-funktsional'na model' rehional'noyi innovatsiynoyi systemy, Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya : zb. nauk. pr. L'vivs'koho rehional'noho instytutu derzhavnoho upravlinnya Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny, vol. 45, pp. 183–190.
3. Horblyuk S.A. (2014), Sutnist' ta klyuchovi kharakterystyky rehional'noyi innovatsiynoyi systemy, Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny, vol. 3, pp. 137 – 144.
4. Kashchuk K.M., Perspektyvy provaydynhu orhanichnoyi produktsiyi sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv Zhytomys'koyi oblasti, Zhytomys'kyy natsional'nyy ahroekolohichnyy universytet [Online], available at: <http://eprints.zu.edu.ua/11931/1/22.pdf>
5. Kompleksna prohrama rozvytku maloho i seredn'oho pidpryyemnytstva u Zhytomys'kiy oblasti na 2015–2016 roky [Online], available at: <http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/oblasni-galuzevi-programu/Progr-roz-ky-mal-ta-ser-biznesy.pdf>.
6. Ofitsiyyny veb-sayt Departamentu ekonomichnoho rozvytku, torhivli ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva Zhytomys'koyi oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyi [Online], available at: <http://economy-zt.gov.ua>.
7. Ofitsiyyny veb-sayt Zhytomys'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka [Online], available at: <https://zu.edu.ua>.
8. Ofitsiyyny veb-sayt Zhytomys'koho natsional'noho ahroekolohichnoho universytetu [Online], available at: <http://www.znau.edu.ua>.
9. Ofitsiyyny veb-sayt Polis'koho tsentru orhanichnoho vyrobnytstva “Polissya Orhanik” [Online], available at: <http://organic.znau.edu.ua>.
10. Plan zakhodiv na 2015–2017 roky z realizatsiyi Stratehiyi rozvytku Zhytomys'koyi oblasti na period do 2020 roku [Online], available at: http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/strategia_rozvytky/plan%20realizacii.pdf.
11. Polozhennya pro departament ekonomichnoho rozvytku, torhivli ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva Zhytomys'koyi oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyi [Online], available at: http://oda.zt.gov.ua/images/administracia/polozhennya_pro_str_pidrozd/pologeniya_ekonomichnogo-rozvitku.pdf.
12. Polozhennya pro upravlinnya osvity i nauky Zhytomys'koyi oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyi [Online], available at: http://oda.zt.gov.ua/images/administracia/polozhennya_pro_str_pidrozd/pologeniya_osviti-i-nauki.pdf.
13. Prohrama ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Zhytomys'koyi oblasti na 2016 rik [Online], available at: http://economy-zt.gov.ua/files/e-region/2016/programa_soc_econ_rozv_2016.pdf

14. Prohrama zaluchennya investytsiy v ekonomiku Zhytomyrs'koyi oblasti na 2016-2020 roky [Online], available at: <http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/oblasni-galuzevi-programu/programa-zaluchennya-investicij-v-ekonomiku-zhitomirskoi-oblasti-na-2016-2020-roki.pdf>.

15. Prohrama rozvytku ahropromysloвого kompleksu Zhytomyrs'koyi oblasti na 2016-2020 roky [Online], available at: http://agroprom.zt.gov.ua/images/pdf/prog_1.pdf.

16. Proekt Kontseptsiyi rozvytku rehional'noyi innovatsiynoyi systemy Zhytomyrs'koyi oblasti / Holovne upravlinnya ekonomiky Zhytomyrs'koyi oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyyi [Online], available at: <http://edportal.net/referaty/raznoe/662451>.

17. Rozporyadzhennya holovy oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyyi vol. 259 vid 16.08.2016 "Pro zasnuvannya ustanovy "Ahentsiya rehional'noho rozvytku Zhytomyrs'koyi oblasti" [Online], available at: <http://oda.zt.gov.ua/rozporyadzhennya-%E2%84%96-259-vid-6.08.2016.html>.

18. Sotsial'no-ekonomichne stanovyshche Zhytomyrs'koyi oblasti za sichen'-berezen' 2016 roku. Statystychnyy byuleten' (2016), Holovne upravlinnya statystyky u Zhytomyrs'kiy oblasti, Zhytomyr, 75 p.

19. Stratehiya rozvytku Zhytomyrs'koyi oblasti na period do 2020 roku [Online], available at: http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/strategia_rozvytku/strategia_2020.pdf

20. Uzahal'na informatsiya shchodo naukovoyi ta naukovo-tekhnichnoyi diyal'nosti univer-sytetu, Zhytomyrs'kyy derzhavnyy tekhnolohichnyy universytet [Online], available at: https://ztu.edu.ua/ua/science/files/science2015_zvit.pdf.

SUMMARY

The problem of formation of a successful regional innovative system (RIS) affects the future of Zhytomyr oblast: whether it will develop in the direction of the knowledge-based economy, or be left behind the scientific and technological and social progress.

The purpose of the article is determining the status and directions of formation of the RIS in Zhytomyr oblast, the characteristics of the respective influence of regional public authorities upon the regional innovation processes and forming proposals on this basis for its further formation.

Characterizing the RIS in Zhytomyr oblast in view of its subsystems the following features may be distinguished:

- the organizational and coordinating subsystem: regional public authorities take measures which provide positive though fragmentary influence on the formation of the RIS in the oblast (despite the fact that this concept is absent in the oblast development documents containing a program of action), in particular regarding the establishment of the innovation infrastructure facilities, the promotion of the innovative potential of the oblast, enhancement of the education and qualification level of the employees of the business sector, but they are still insufficient to establish an efficient RIS;

- the scientific and educational subsystem: the highest research potential of the region is concentrated within three state universities of the oblast, which operate within the agro-ecological, technological and pedagogical direction respectively; the universities have established separate structural units, research institutes and innovation centres that are directly involved in the research and innovative activity, however, their results are insufficiently implemented in practice through the lack of cooperation with regional business entities;

- the enterprise subsystem: a small number of innovative enterprises operate in the economy of the oblast, including about 15.5% of business entities in the industrial sector largely dealing with the manufacturing of food products and manufacturing of rubber and plastic products and other non-metallic mineral products; in agriculture, organic production is developing as an innovative direction of crop and livestock farming functioning; the businesses in the service sector, which creates more than half of the total gross value added of the oblast are more prone to non-technological innovation;

- the infrastructure subsystem: the entities for support of the development of business registered in oblast typically do not function actively and make a minor influence on the innovation processes

in the oblast; overall there is a lack of organizations the aim of which is the establishment of close relations between the public authorities, enterprises and research institutions, in particular there is a lack of innovative business incubators and technology transfer centres.

Despite the fact that in Zhytomyr oblast the basic subsystems of RIS are formed, a significant remaining problem is the provision of consistent cooperation between them. In fact, without an active consistent interaction between the organizational and coordinating, scientific and educational, entrepreneurial and infrastructural subsystems of the innovative system of the region its successful operation is impossible.

Given the situation that has formed in Zhytomyr oblast in the direction of innovative development, we consider it advisable to perform practical implementation of the Concept of RIS Development on the basis of:

- expanding the range of activities aimed to support cooperation between regional public authorities, higher education institutions, innovative entrepreneurship entities and the public;
- operation of the newly established Regional Development Agency in Zhytomyr oblast as the coordinating centre for designing and implementation of the policy of innovative development of the territory and strengthening the cooperation of RIS entities;
- the development of a network of industrial parks, business centers, business incubators, investment funds etc. aimed at the implementation of the innovative potential of the oblast;
- establishment and improvement of the efficiency of the existing innovation centers at the state universities of the oblast for producing innovation, and innovative business incubators to facilitate the development of small and medium-size business in the innovative sector;
- making an information and reference providing system, which will include the regulatory, scientific and technical, patent and economic information required for the implementation of innovative activities;
- enhancing the educational and qualification level of the employees of the business sector providing them with knowledge concerning the implementation of innovative activities;
- formation of a platform for dialogue between businesses and educational institutions of the oblast with the aim of training high-level professionals and their further employment;
- intensification of the activities of RIS entities for development of innovative culture in the society and promoting innovation activities.

However, in the process of development of ways to form a successful innovation system of the region it is important to pay attention to the active implementation of best practices of RIS functioning in the developed countries, which is a promising direction for further research.